

NURULLAH GENÇ'İN *İNTİZAR* ADLI ROMANINDA TEBLİĞ VE İLAHİ AŞK

Doç. Dr. Mahfuz ZARİÇ
mahfuzzaric@gmail.com
Batman Üniversitesi

ÖZET

Nurullah Genç'in tezli roman olarak kabul edilebilecek *İntizar* adlı eserinde, akıl, ruh, aile hayatı ve aşk gibi konular ele alınmıştır. Romanda akla ve beşeri aşka karşın imanla özdeşleştirilen İlahi aşk; felsefeye karşın da nas üstün tutulmuştur. İsim ve renk sembolizminden de faydalanılan bu romanda yazar, kurguda mektup ve günlük tekniklerinden, sondan başlama ve geri dönüşler gibi modern ve postmodern anlatım tekniklerinden faydalanmıştır. Romandaki imkânsız aşk kurgusu aracılığıyla, roman merkezi kişilerinden Emre, tasavvufi kavramlar eşliğinde, tebliğ görevinin nasıl olması gerektiğini ve hidayete ermenin ne anlama geldiğini de izah etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tebliğ, İlahi aşk, Nurullah Genç, İslami edebiyat

THE ISLAMIC PREACH AND DIVINE LOVE IN THE NOVEL OF NURULLAH GENÇ NAMED *İNTİZAR*

ABSTRACT

In the novel named *İntizar* that is acceptable as a novel with thesis, the topics such as mind, soul, family life and love are handled. Divine love, which can be consubstantiate with faith; and Qur'anic verses are found to be superior to mind and human love and philosophy, respectively. In this novel, where symbolism of colors and names are used, the novelist also benefits from modern and postmodern expression methods and techniques like letter and log types, starting from the end of the story and flash-backs and language tricks. Emre, one of the central characters of the novel, through impossible love, explains how Islamic preach mission should be in accompany with mystical concepts and what salvation means.

Key Words: Islamic preach, divine love, Nurullah Genç, Islamic literature

GİRİŞ

Lisans eğitimini İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünde tamamlamış olan Nurullah Genç, yazı hayatı boyunca edebiyat sanatıyla da ilgilenmiştir. Genç'in şiir dünyasının anlam ve değer dünyası bakımından “yerli, milli ve çağdaş olduğu”; onun “kulluk bilinciyle yazdığı”, “şiirlerinin birikim ve gözleme dayandığı, nicelikli ve nitelikli olduğu”; şiirlerinde “hakikatten, Halk ve divan edebiyatından beslendiği” belirtilmiştir. (Özçelik, 2008: 2-4; Yıldırım, 2008: 23)

Şiir dünyasıyla 1980 sonrası Türk şiirinde yeni bir soluk olmayı her açıdan başardığı; adıyla müsemma olup şiiriyle genç kalmayı başardığı; şiirlerinin çokça sevilip ezberlendiği vurgulanan Nurullah Genç, “paranın üzerinde oturan Derviş'e” benzetilmiş; onun “mânâyı kelâma hapsettiği” söylenmiştir. (Oğul, 2019: 93; Görkaş, 2008: 18; Turan, 2008: 27; Alper: 2008: 35; Subaşı, 2008: 29)

Fotoğrafçı, deneme yazarı ve akademisyen kimlikleriyle de tanınan Nurullah Genç, bugüne kadar *Tutkular Keder Oldu* (1987), *Yollar Dönüşe Gider* (1989) ve *İntizar* (1990) adlarıyla üç roman yayımlamıştır. Nurullah Genç'in İslami edebiyat, dini-tasavvufi edebiyat, hidayet edebiyatı açılarından ele alınabilecek *İntizar* adlı romanında üzerinde en çok durulan konular, tebliğ ve ilahi aşktır.

“Bekleyiş, sitem, ilenme, ümitvar olma, hasret çekme” gibi manalara gelen *İntizar*'daki merkezi kişiler Emre ile Ayşe'dir. Emre, doğru yola eriştiğine inansa da tanımlamakta yer yer zorlandığı aşk acısı yüzünden bunalım yaşamakta ve arayış içerisindedir. Ayşe ise üstün bir seciyeye sahip olmakla birlikte kendisine aşık olunan ve örtünme konusunda davette bulunan bir genç kadındır.

İlk baskısı 1990 yılında yapılan *İntizar*, izlekleri itibariyle tezli bir romandır. Bu romanda aklın, aşka yani inanca üstün olamayacağı; İlahi, manevi, temiz, katıksız sevginin yani gerçek aşkın maddi hazlara üstün olduğu görüşleri ispatlanmaya çalışılmıştır. İmkânsız aşk izleği ile sürdürülen bu romanın kurgusu, tasavvufi kabuller doğrultusunda şekillenmiştir.

Anlatımında modern ve postmodern tekniklere yer verilen roman, bir hatıra metni ile başlatılır. Geriye dönüşlerden sonra metin, başlangıç noktasına dönülerek sonlandırılır. Sevilen kız Ayşe'yi, bir divan şairi edasıyla “siyah ve uzun sırma saçları, selvi boyu, endamı, ahenkli ve süzüle süzüle yürüyüşü, iğneli ama billur bakışı...” (İ: 124) ile tasvir eden anlatıcı, romanın adının kaynağını öykünün ortalarında dile getirir. Romanda gerilimin en çok hissedildiği kısımlar, birer öğretmen olan Emre ve Ayşe ikilisinin karşılaştığı sahnelerdir. Bu sahneler ise romanın ortalarında yer alır ve okuyucunun sabırla bu sayfalara erişmesi beklenir. Mektup türü de *İntizar*'da, kadın-erkek arasında bazı hassasiyetlerin gözetilmesi adına bir vasıta olarak kullanılmıştır. Aşkta ilk adımı atan Emre, Ayşe'ye olan duygularını mektup satırlarında dile getirmiştir.

Roman, diğer bütün edebi türler gibi öncelikle bir dil işçiliği ürünüdür. Bu dil işçiliğinde dikkati eserden çok anlatıcıya çeken sözlere de sanatkârane ifadeler denir. Edebi metnin bünyesi, teknik terimleri ancak tam yerinde ve zamanında kullanılmışsa kabul eder.¹ Emre, içsesinde “Bir dezenfekte edebilsem talihimin yüreğini...”, “Bir alşimist hüneriyle...”, “Çarpıcı bir dermeyan!” (İ: 168) derken de bir edebi metinle tümünden bütünleşmemiş teknik ve mekanik sözlüklere yer vermiş olur.²

TEBLİĞ

Kişiler Aracılığıyla Tebliğ

İntizar'da doğrudan veya dolaylı olarak tebliğ görevinin kendileri aracılığıyla yerine getirildiği kişiler; roman anlatıcısı ile Ayşe, Emre, Lale, Mikail, Abdullah ve Yunus adlı karakterlerdir.

Anlatıcı: Çoğu yerde, romandaki açık veya örtük tezlerin açıklayıcısı ve savunucusu konumundaki roman anlatıcısı, roman kişilerine karşı taraftır. Anlatıcı, Ayşe'nin aklından geçenleri bizlere İlahi bakış açısıyla

¹ İlahi aşkın sularında yüzdüğü varsayılan Emre, iç sesinde “Sıkıntı öylesine allak bullak etti beni, bütün ümitlerim iflasın eşliğinde. Jübile yapıp sevda sahasından çekilmek mi yoksa oyuna devam mı?” (İ: 129) demektedir. Bu romanda akışı sekteye uğrattığı düşünülebilecek teknik terimlere, “inadına monoton” (İ: 27), “normalin çok üstünde bir devir” (İ: 36), “Saçaklarından şerbet süzülen bir nova”, (İ: 74), “Hayallerinin, gözlerinin önünde birer jelatin gibi tutuşup yanması” (İ: 90), “...başka fonksiyonları yok hiçbirinin.” (İ: 104), “Atinin, beynini vampirler gibi emen hüznler” (İ: 116), “yüreğini ayaklıktan aksiyoner bir hâle sokan bu sevda...” (İ: 146), “Ekolu bir ses” ifadeleri de örnek gösterilebilir. Bu romanda akıcılığı sekteye uğratan ifadelerin bir kısmı da “En son geçirdiğim anterit ...” (İ: 85) örneğindeki gibi tıbbi ifadelerdir.

² Bu romanda yer alan “Fersude”, “gusto”, “havsala” (İ: 142), “palyatif” (İ: 144), “lahika” (İ: 148), “nevâ” (İ: 148), “nuhuset”, “vesvâs” (İ: 149), “indifa” (İ: 150) “mesrur”, “ceffel kalem”, “sayeban”, “muhteris” (İ: 149), “komprime bir nutk...” (İ: 148) örneklerindeki gibi kimi kavram ve terkipler, ortalama okuyucuyu zorlayacak niteliktedir.

Anlatıcı, yer yer “... gökyüzü elde avuçta durmayan berrak ve mavi bir sıvı gibi yeryüzüne akıp dururken, ufukların kılcal damarları kurşun renginde parlıyor.” (İ: 25), “Güneşin damarlarından kan fişkırıyor yeryüzünü ısıtırken boğmaya çabalıyor Emre'yi.” (İ: 91) örneklerindeki gibi hayali zorlayan tasvirlerde de bulunur. Anlatıcının sıklıkla kullandığı bir cümle yapısı da “Emre bey ne diyeceğini bilemez bir haldedir.” örneğindeki gibi hitabet üslubu içeren ve akıcılığı sekteye uğratan isim cümlesi yapısıdır.

aktarıırken, “Emre’nin kendisine duyduğu bu ulvi sevgi, gören gözü, işiten kulağı olmuştur bin anda.” demekte, iki beşer arasında cereyan eden aşkı, “ulvi sevgi” olarak niteler. İlahi/manevi aşkı, bir ucu panteizme de varan tasavvufi açılımlarla izaha çalışan anlatıcıya göre “Ömür boyu sürecek bir içe dönüklüğün, dünyadaki benden uzaklaşarak [iç]bendeki dünyaya hapsolunuşun” sebeplerini Ayşe’den aldığı manevi aşk mektubunda arayan Emre, bu aşk farklı bir erimeyle kaplanmıştı. Emre, sanki sonunda bir damla su olup aslına dönecektir. (İ: 139)

Anlatıcı, düşüncenin taşıyıcısının ve yayıcısının “dil” olduğu görüşünden hareketle, İslami ve tasavvufi literatüre ait kavramlara olabildiğince yer verir. İkinci bölümünün giriş cümlesinin “Mavera ve hicran.” (İ: 8) olduğu bu romanda anlatıcının bu türden gayretleri, kültürel birikimi belli bir seviyede olmayan okuyucular için, yer yer metnin akıcılığını bile tehlikeye atar. Romanın merkezi kişilerinden Ayşe, “ukbanın pırl pırl mutluluğuna uzanmanın hasreti ve hayaliyle” düşünmektedir. (İ: 21) Muhtar Yunus, hayalindeki rakibi Kemal’e hitaben “Öyle bir zuhurat olacak ki Armutlu’nun padişahına seni köle yapacaklar,” diye hitap eder. (İ: 24)

“[Yunus] Minarelerden Sala sesleri yükselmeye başlayınca o günün Cuma olduğunu hatırlıyor.” (İ: 36) cümlesiyle, İslami duyarlılık pek çok yazar gibi vakti ve günü, ezanla tayin eden anlatıcı, maşukundan on iki gün boyunca telefon alamayan âşık Emre için “Tek tesellisi, namaz! Rahman (cc)’a secde etmek ve yalvarmak... ruhu ancak bu şekilde sükuna erişiyor.” derken de Ra’d suresi 32. ayete göndermede bulunur. (İ: 174)

Ayşe: Romanda aşkın kadın cephesini temsil eden Ayşe Menekşe, sonuçta mutlu bir evlilik yapsa da asıl sevdiğine kavuşamamış birisidir. Ayşe, üniversite yıllarında, derbeder yani İslami olmayan bir hayat tarzı süren Emre’nin evlilik teklifini reddetmiştir. Ayşe’nin ret nedeni olarak “Emre’nin Allah’a uzak bir hayat benimsemiş olması, arada sevdalanmışlık olsa da nihayetinde böylesi bir birlikteliğin felaket getireceğine [Ayşe’nin] inancının tam olması” gösterilmiştir. (İ: 117) Ayşe, minnet duyguları içinde, bu kararı için kendisine “temel dini bilgileri ve inanmanın gerekliliğini” öğreten anne-babasına dua eder. Dindar dayısı da Ayşe’yi Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Osman Yüksel Serdengeçti, Hekimoğlu İsmail gibi düşünce ve fikir adamlarının eserleriyle tanıştırmıştır. Ayşe’nin o sıralarda kendisini rahat eden tek yanı ise başının açık oluşudur. Ayşe’nin babasının tayini eski çalıştığı ilçeye tekrar çıkınca, Emre ile aynı okulda görev yapacaktır. İslam’a düşkünlüğü ve namazlarını eksiz kılışı ile Ayşe, diğer öğretmen arkadaşlarını şaşırtır. (İ: 21, 29)

Manevi aşkla bağlanılmışsa da Emre için, maddi güzellikleri bulunan Ayşe, siyah uzun dalgalı saçlarıyla perileri andırır. Ayşe, beyaz tenli, selvi boylu ve bir menekşe kadar güzel yüzlüdür. Yerine göre dağlar kadar gururlu, yerine göre de ovalar kadar mütevazı bir insandır. Kendisi hakkında “Kibirli bir hali yoktu ve mütevazı bir tavırla oturmaktadır.” denilen Ayşe’nin şahsında bir açıdan da ideal İslami yaşantılı genç kız profili çizilir. Ayşe, kendisine yaklaşp konuşma teklif eden Emre’ye “Konuşmak istiyorsanız, kendinize çenesi kuvvetli bir hizmetçi tutunuz lütfen ve beni rahat bırakınız!” yanıtını vermiştir. Emre, daha sonraki günlerde de onunla konuşmak üzere birkaç kez yoluna çıkıp evlenme teklif etmiş; fakat Ayşe, “Ayyaş ve kumarbazlarla işim yok!” demiştir. Emre, Ayşe’nin bakışlarından ve kıpkırmızı kesilmesinden kendisini sevdiği ve aldığı cevaptan ötürü de kendisini araştırdığı sonucunu çıkarmıştır. Emre, evlenme niyetini açtığı babasından ise şiddetli bir ret cevabı alacaktır. (İ: 65-68)

Kader beş yıl kadar sonra Ayşe ile Emre’nin yollarını bir daha buluşturur. Ayşe, bir zamanlar “düzensiz ve iğrenç denebilecek yaşantısından ötürü” reddettiği öğretmen Emre’yi yeni bir kişilikle karşısında bulur. Değişen ve pozitif manada dönüşen, dindar birisi olan Emre, artık evli ve çocukludur. Bu durum Ayşe’yi içinden rahatsız eder. Hidayet konusunda Ayşe, Emre’nin yeni hâline şahit olunca “Allah’ım bu ancak senin onun kalbine nüfuz etmenle mümkündür. Böyle bir değişimi sağlamaya senden başkasının gücü yetmez! Sana, ona hidayet vermen için dua ettim hep. Belki de benim dualarımı kabul ederek onun içini yeniledin.” (İ: 95) diyecektir. Ayşe, bu sözleriyle, hidayet tek kaynağının ve sağlayıcısının Allah olduğunu ve mümine düşenin tebliğle birlikte samimi dualar olduğunu hatırlatmış olur.

Yazar-anlatıcıyla benzer dil ve üslup özellikleri gösteren Ayşe, Emre’nin “manevî” ilan-ı aşk mektubuna karşılık yazdığı notta “Siz bir hayalperestsiniz! Siz bir metafizik delisiniz! Ayşe.” yanıtını verir. Emre’yi sevdiğini ona rüyasında bildirmesini Allah’tan dileyen Ayşe, Emre’den “Cankuşum!” hitabıyla başlayan bir aşk

mektubu daha alır ve onu sevmesine rağmen duygularını gizleyip telefonda Emre'ye hakaretler eder. Ayşe, Emre'den aldığı mektupta da "Ciğerparem, canım kardeşim benim!" hitabıyla karşılaşır. (İ: 112, 120, 126)

Ayşe, ilerleyen zamanlarda Hz. Peygamber'i ikinci kez rüyasında görür. Çocukken gördüğü rüyanın aksine bu rüyada Hz. Peygamber, Ayşe'yi görünce gözlerini başka tarafa çevirmiş, ilgisiz ve kırgın bir tavır takınmıştır. Ayşe, bu rüyayı, hâlâ örtünmemiş olmasına ve Emre'ye gösterdiği ilgiye yorar. Derhal örtünme kararı alır; fakat bu kez okulda örtünmesine izin verilmeyeceği gerçeği kafasını kurcalar. Örtünmeye ve Emre'yle yaptığı konuşmaları sonlandırmaya karar verir. Ayşe, her ne kadar sadece mektuplaşıp telefonlaşmışlarsa ve Emre'deki sevgi tertemiz olsa da Allah'ın yasak ettiği şeylerden kaçınmak gerektiği için onunla görüşmeyi doru bulmaz. Bu kararını Emre'ye bildirir. Tesettüre bürünen Ayşe, mektuplarını Emre'den ister ve alır. Emre de ahirette ona eş olma ahdi hususunda onu serbest bırakır. (İ: 175, 195, 200)

Romanda, Ayşe'nin iç dünyasında vaktiyle Emre'ye karşı "sevgiden başka bir şey bulunmadığı", "Tertemiz bir sevgi", "Aşkın en parıltılısı, en temizinin yaşandığı" vurgulanır. (İ: 14) Romanın kurgusunda sonuçta Ayşe, kimliğini gizli tutmasını ona şart koşan birinin -âşığı Emre'nin- rızası doğrultusunda din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni Abdullah Temsil beye eş olur. Ayşe, ileride başörtüsüyle derse girip öğretmenlik yapmasına müsaade edilmediği ve hakkında idari işlem yapıldığı için mesleğinden istifa etmiş olmasına rağmen yine de her gün okula gelip öğretmenler odasında kocası Abdullah Temsil'i bekler. Öğretmenler odasında kavuşamadığı sevdiğini düşünen Ayşe hanım, önlere bir kayık geldiğini ve iki edebi sevgilinin baş başa, sonsuzluğa doğru aheste aheste yol aldıklarını hayal eder. Ayşe'nin gözünde canlanan sevgili, mütebessim ve sessiz bakmakta; sevgilinin gözlerinden yeryüzüne bengisu damlamaktadır.

Emre: Not defterinden yapılan alıntılarda okura doğrudan sunulan *İntizar*'ın merkezi kişilerinden Emre, romanın hemen başında, kimseler bilmesede kendisinin aslında modern çağın bir kahramanı olduğunu ve bütün kahramanlar gibi içinin karanlığında yürüyebilmek için kendisini aydınlatan bir ışığa ihtiyacı olduğunu söyler. Bu romandaki aşk kurgusunun erkek cepesinde yer alan Emre, Ankara'da edebiyat bölümünde okumakta iken bir otobüs yolculuğunda camdan dışarıyı seyrederken, aynı otobüsteki Ayşe'ye ilk görüşte âşık olmuştur. Ayşe'nin sesi onu ürpertmiş, gözleri etkilemiştir. Delici bakışları ve ilginç karakteriyle Ayşe, "akranlarından büyük ölçüde farklı müstesna" görünmüştür.

Menekşe gözlü sevgilisi Ayşe'ye vaktiyle evlenme teklifinde bulunmuş olan Emre, o sıralar düşkün bir hayat yaşadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Fakültede okurken üçüncü sınıfta, "akılsızca ve enine boyuna düşünmeden" bir evlilik yapan Emre, bu evlilik yüzünden "birkaç yıldır yaka paça olduğu korkunç şirretlikten kurtulmasını sağlayacak sıcak bir ilgiye" muhtaçtır. Emre ile, "Zengin olduğunuz için babam beni size sattı!" diyen karısı Lale arasında şiddetli tartışmalar yaşanmaktadır.

Tasavvuf anlayışının "[İlahi vahye dayanan] med dalgalarının en güçlüsü en merkezi"si olduğunu söyleyenler olduğu gibi, onun menşeleri arasında İlahi dinler birlikte Yunan felsefesi, İran ve Hint inanışlarının olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır. (Lings, 1986: 14; İz, 1969: 83-90) *İntizar* romanında da tasavvufi pek çok yaklaşıma yer verilmektedir. Bunlardan yaratılışa dair tasavvufi benzetmeler, "Vuslat kapısını bir gün açacak mıdır gökler, Emri-i İlahi'nin tecessüm eden şekliyle..." (İ: 37) diyen Emre'nin iç sesiyle romana dâhil edilir:

"Hükmü göz kırpmamız kadar ani olan Yaratıcı, bir nefesin ucundaki köpükten farksız hayatı kendisinden aldığı anda, vadesi dolduğunda yörüngelerin, fezâdan bile derin hasreti ve hüzünden örülmüş bir kefenden ibaret yüküyle karşısına çıkacak bu günahkâra bir Şeb-i Arus bahşedecek midir acaba..." (İ: 37)

Tuhaf bir dilekte bulunan Emre, Ayşe'ye hitaben "... içimdeki bu korkunç sevgiye rağmen dünya hayatı boyunca kardeşimsin benim! (...) Seni ebedî hayatta bana bağışlaması için Rabbime dua ediyorum." der. Böylece imkânsız aşkı, paradoksal bir çıkmaza hapseder. Çünkü kendisi evlidir. Ayşe de ileride bir başkasıyla evlenecektir. Ayşe'ye karşı hissettikleriyle İlahi aşkı tecrübe etmeye çalışan edebiyat öğretmeni Emre, bir yandan da sosyal

problemler üzerine, İslami endişelere kafa yormaktadır. Çürümüş ve tezatlarla dolu sosyal ilişkiler sistemini, baştan başa asude bir sosyal hayat ve ahenkli bir ilişkiler sistemiyle becayış özlemi içindedir. (İ: 111, 130)

Bu dünyada başkasıyla evlense de ahirette onu tercih etmesini ve bunu ahdetmesini isteyen Emre, anlatıcıya göre evet cevabını alıp Ayşe'nin harikulade gözlerinden esrarlı bir alemin kapısını aralayarak girer. Emre için, artık attığı her adım bir "keşif"tir. Emre, Ayşe'nin gözlerinin içine bakarken, onu "Bir insan gibi değil de bir tablo gibi" görür. Emre, "dünyevi refahın, uhrevi olanın yanında sönüp gittiği" hakikatine yakinen inandığı için Ayşe'den sonsuzluk ahdi aldığını söyler; devamında da onun kendisi için "en önemli dost" olduğunu belirtir. Oysa Farsça kökenli olan "dost" kelimesi, ait olduğu dilde öncelikle "sevgili, yâr, âşık olunan" manalarına gelmektedir. (İ: 134, 136, 151)

Tarihe mal olmuş mantık üstatlarını bile hayrette bırakacak bir tutarlıkla Emre, Ayşe'ye ondan aldığı, "ahirette onu eş seçme" sözünün gerekçelerini de -mesnedini zikretmeksizin- şöyle sıralar:

"Eğer ahirette birisini seçmek durumunda kalırsan evleneceğin adamdan ayrılmışsın demektir. Yani orada herhangi bir sebeple ondan ayrı kalmadan başka birisini seçme imkânın yok zaten. Çünkü birtakım engeller olmaz ve eşler birlikte cennete girerlerse ayrılmayacaklar." (İ: 185)

Mektupların birinde de Emre, Ayşe'yi, sen inanan bir insansın ve niçin kapanman gerektiğini bilirsin, sözleriyle örtünmeye davet eder; Ayşe'ye örtünmeyle birlikte Rabia yoluna gireceğini söyler. Ayşe de cevabı mektubunda, kapanmak için fırsat kolladığını, Allah nasip ederse yakında kapanacağını yazar. (İ: 190)

Lale: Romanda sevmeden, yani görücü usulüyle evlenmenin eleştirisi, Lale aracılığıyla yapılır. Lale'ye göre kocası Emre'nin kendisine karşı olan olumsuz tutumları asla değişmeyecektir; çünkü kendisiyle sevmeden evlenmiştir. Lale, bu konuda suçu da kendisini Armutlu mahallesi muhtarı varlıklı Yunus beyin oğluna "satan" fakir ana-babasından bulur.

"Tam bir berduş...", "İçki, kumar ve kadın" eski yaşantısı bu sözlerle özetlenen Emre de eşi Lale'ye karşı günahkârlık duygusu hissetmektedir. İkili, babalarının isteği üzerine evlenmiştir. Lale'nin annesi Zeynep, kuru temizlemeci Kemal'in karısıdır.³ Yunus beyin vaktiyle defalarca ailesinden istediği Zeynep de onu reddetmiştir. Lale, annesinin, çulsuz olmasına rağmen sırf sevdiği için babasıyla evlendiğini; fakat aynı mutluluğu kendisine tattırmadığını ve başını yaktığını söyler.

Lale, annesinin evine gitmek üzere evden çıkacağı zaman başına, saçlarını yarıya kadar gizleyen bir baş örtüsü bağlar. Kendisine "Bu şekilde dışarı çıkman iyi olmaz; başörtünü daha güzel bağlamalısın," diyen Emre'ye de alaycı bir cevap verir. Anlatıcı, bu sahne karşısında, bütün problemlerinin temelinde, karı koca arasında bulunması gereken sevgi demetinin ikisinde de incecik bir telinin bile bulunmamasının yattığını söyler. Başörtüsü konusunda Lale, kocasına, "...Saçlarım açıktan kalırsa melekler dışarıda yine kaçarlar mı benden? Korkma ürkütmem onları!" şeklinde tepki verir. Lale, görev ve sorumluluklarının hatırlatılması karşısında da kocasına "Sen benim Müslümanlığımdan mı şüpheleniyorsun" diye çıkarır; eşinin eski şeytani yaşantısını yüzüne vuran imalarda bulunur. (İ: 40- 49)

Lale, zoraki eşi Emre'nin şahsiyetini bulamadığı için babasının emrine karşı gelemediğini; Emre'nin aksine vaktiyle gönlünü kapırdığı, babasının çırağı Erdoğan'ın ise doğru bildiğini açıkça söyleyen, istemediği bir şeyi asla yapmayan birisi olduğunu düşünür. Sevdiğine varamamış ve sevilmediği birisi tarafından eş olarak alınmış olan Lale'ye bahçedeki yaşlı ve kocaman kavağın dallarında öten kuş bile adeta "Sabır... Sabır... Sabır..." diye seslenmektedir. Bu duruma rağmen Lale'nin nihai arzusu "evinin melikesi" olarak kabul edilmektedir. Lale, içinde bulunduğu durumdan kurtuluş çaresi olarak intiharı düşünür; fakat bu düşüncüyü oğlu Mikail sayesinde aklından

³ Zeynep kadının kocası Kemal'in büyük aile desteğinden yoksun olduğu da ayrıca vurgulanır. (İ: 33)

çıkartır. Yaşadığı çıkmazda bunalan Emre de intiharını da düşünür fakat “Kendine emanet olarak verilmiş bir hayata son vermek!..” fikrinin dünyanın en büyük haksızlığı olacağı sonucuna varır. (İ: 49- 82)

Mikail: Emre'nin hayatını değiştiren kişi Mikail, Emre'nin dönüşümüne, “dünyasını farklı bir zemine oturtmasına” yol açmıştır. Emre'nin “Ruhuyla bedeni arasına bir medyum gibi sokulmuş, onları birbirinden ayıran boşluğu doldurarak hayatın gerçek anlamını kavramasına” yardım etmiştir. Bu romanın yazarı Nurullah Genç'in çocukluk mesleklerinden birisi olan boyacılıkla uğraşan Mikail, muhatabını derin din bilgisiyle şaşırtmıştır. Muhatabının pek çok sorusuna tatminkâr cevaplar vermiştir. Yazar, Emre'nin bilgi kaynaklarını da, bilgilerinin çoğunu İlahiyat Fakültesinde okuyan bir oğlunun kitaplarından elde ettiği vurgulanan Mikail aracılığıyla sağlam kaynaklara dayandırmış olur.

Emre, boyacı Mikail'in kendisinin ruhunu da boyadığını söylemekle *Kur'an* kökenli “sibgatullah”⁴ kavramına göndermede bulunur. Öykü anlatıcısı, bu ideal tebliğciyi, “Kendisini etkilemek için hiçbir çaba sarf etmeyen, inanan ve inancının gereğini yapan”, “muhatabının ruhuna öldükten sonraki hayat inancını aşıl原因an”, “muhatabını böylece kitap okumaya iten birisi” olarak tarif eder. Emre, Mikail'in adını oğluna vermiştir. (İ: 39, 43, 44)

Abdullah: Bu romandaki ideal tebliğci tipinin bir örneği de din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni Abdullah Temsil'dir. Emre'yi civanmertliğiyle kendisine hayran bırakan Abdullah Temsil, din hususunda epeyce bilgilidir. Onun, İslam ümmetinin problemlerini çözümlenmede kendine has fikirleri vardır. O, sosyal bilimler ve özellikle felsefeyle ilgili daimî araştırmalarda bulunmaktadır. Soyadıyla müsemma olarak İslam dininin temsilciliğini yapan Abdullah Temsil için eşi Ayşe, önce Allah'ın, sonra da çok sevdiği bir arkadaşının -kimliğini saklayan Emre'nin- emanetidir. Abdullah Temsil, Emre'ye, Ayşe'yi üzmemeyeğine, ona sıkıntı çektirmeyeceğine, ona Allah'ın istek ve emirlerine uygun davranacağına, haram işlemediği müddetçe yumuşak olacağına dair de söz vermiştir. (İ: 31, 69)

Yunus: Bu romanda insani aldanmışlığın temsilcisi Muhtar Yunus'tur. Karakızım dediği sopayı, kuçu diye seslendiği yol arkadaşını binek yapan Yunus, göz koyduğu kadın Zeynep'i elde etmeyi başaramamış ve oğlunun ölümüne sebep olmuştur. Yunus, aklını yitirdikten sonra da kendini “Armutlu'nun padişahı” ilan etmiştir. Daha önce “Allah'ın affi sonsuzdur. Bağışlar!..” diyen Yunus bey, göz koyduğu kadının diğer aşığının katlini de bu düşünce ve sözlerle planlamıştır. (İ: 23, 37)

“Aynı cadde üzerinde altlı üstlü kiraya vermiş olduğu” dükkanlarda, “üç takım kiraya verilmiş evde”, “milyonlarca liralık bir bağda” mutluluğu bulamayan Yunus bey, “Ah Zeynep!..” diye iç geçirir. O, bütün dünyanın viran olması pahasına Zeynep'e kavuşmaya razıdır. Yunus'un, eşsiz bir kadın olarak gördüğü Zeynep sorunda bir de rakibi vardır: Şarapçı. Biri belalı biri hırsız, iki oğlu olan Şarapçı, vaktiyle Zeynep'i kaçırmaya çalışmış; fakat başarmamış ve kodese tıkmıştır. Zeynep'e benden başkası sövemez diyen Yunus bey, her fırsatta Zeynep'e duyduğu aşktan söz eden ve ona küfüler savuran Şarapçı'yı dövdürmeyi hatta onu öldürmeyi aklına koyar. Muhtar Yunus'un dövdürttüğü şarapçı, komadan çıkamayıp, ölür.

Gözü ve aklı Zeynep'te olan muhtar Yunus bey, niçin boyanıp traş olduğunu soran karısına, “Politika Peri, Politika”, “Bilirsin ki ben her zaman iktidar partisini tutarım. Muhtarın akıllısı böyledir işte!..” yanıtını verir. Bir başka seferinde de Yunus bey, “Ahireti kurtarmak mümkün; Allah'ın affi boldur, belki bağışlar, Bizler aciz ve günahkâr kullarız. Günah işleriz o affeder. Peki bu dünya?...” diyecektir. Emre'ye göre ise babası Yunus bey, iyi bir insan mı kötü bir insan mı olduğu belli olmayan, kimin arabasına binerse onun türküsünü söyleyen, değirmenini hangi derenin suyuyla çevirdiği belli olmayan birisidir. (İ: 48-56)

⁴ “ ‘Allah’ın boyasıyla boyandık. Boyaca O’ndan daha güzel olan kim vardır? Biz yalnız O’na kulluk ederiz’ (deyin).”, Bakara suresi 138. ayet.

Yunus bey, evdeki sadık eşini uyur vaziyette bırakıp Zeynep kadına musallat olur. Kendisine karşı koyan Zeynep, onun boynunu kanatır. Zeynep'ten istediğini alamayan Yunus bey, onu cezalandırmak için damatları olan oğluna verdiği küçük bağı, benzin dökerek yakar ve oradan uzaklaşır. Emre de evde tartışırken tokat attığı eşi Lale'den bir faraşa darbesi yemiş, kafası yarılmıştır. Evden ayrılan Emre bağda, bir ayva ağacının dibinde bayılır veya uyuya kalır. Son anda kendisini yanan bağın duvarlarından dışarı atan Emre, feci şekilde yanarak can vermekten kurtulamaz. Kurguda böylece, şehvi duygularına boyun eğmiş olan baba Yunus, oğlunun ölümüne sebep olur ve aklını yitirir. Oğul Emre ise İlahi aşk konusuna bağlansa da karşı cinsten genç bir genç kadına gönlünü kaptırmıştır. Kendisi evli olmasına rağmen bir başkasına ilan-ı aşk etmiştir ve sonuçta alevler içinde kalarak adeta bu dünyada cezalandırılmıştır.

Peri: Bağı ateşe vermekle, içindeki oğlunu da bilmeden yakan Yunus beye “Keşke sen de yansaydın” diyen Peri, Yunus beyin vefalı eşidir. Eşi, bütün bunlara rağmen yine de aklını yitiren Yunus beye soğuk davranmamaktadır. Onu, o anki derbeder ve çaresiz hâliyle de sevmekte; Yunus'un eskiden olduğu gibi deli hâliyle de kendisine hükmeden bir hâli olduğunu hissetmektedir.

Dil, Semboller ve Kavramlar Aracılığıyla Tebliğ

Sözcük göndermeleri ile yazar, bazı kavramlara karşı, dini duyarlılık alternatifler sunar. Bu manada roman kişisi Emre'nin soy ismi olan “Yaradanakul” akla şair Mehmet Emin Yurdakul'u getirir. “İslam” yerine “Özlediğimiz toplumsal düzen” (İ: 164) tabirinin kullanıldığı romanda, geleneği sürdürmek ve İslami duyarlıkları sergilemek adına “buhran”, “malihulya”, “temaruz” gibi Arapça kökenli kavramlara ve dini terimlere yer verilir.⁵ Romanda, “ebediyet şeraresi” (İ: 43), “minyatür bil ülfet”, “Birazcık karabet” (İ: 99), “dibace” (İ: 133), “nikbin bir duyuş” (İ: 132), “sevgi taarruzu” (İ: 101), “işin bir butlan tarafı” (İ: 104), “mücerret dünya” (İ: 106), “halvet”, “inkisar”, “hamakat”, “sarfinazar”, “kühüne vakıf olmak” (İ: 54), “basiret” (İ: 55), “müphem”, “cüzi irade” (İ: 56), “feraset”, “enfüsi” (İ: 121) örneklerindeki gibi terimlere yer vermekle yazar, geleneksel dil tutumunu sürdürür.

Anlatıcı, Ayşe'nin Emre'den aldığı mektupları tekrar tekrar okurken, anlayamadığı cümleler için manasını bilmediği kelimeleri öğrenmek üzere sözlüğe baktığını hatırlatır. Böylece müstakbel okuyucularına, ellerindeki romanın nasıl okunması gerektiğini de gösterir. (İ: 144)

Devrik cümlelere, “...müstesna bir mekandır Küçük Bağ. (İ: 60) örneğindeki gibi sıklıkla yer veren yazar, bazen Öztürkçe ve Osmanlıca kavramları bir arada kullanır.⁶ “Şirpençe” (İ: 50) gibi Farsça sözcüklere; “balkımak” (İ: 55), “çıvgın” (İ: 103), gibi yerel söyleyişe hatta sokak diline⁷ de yer veren yazar, imgeler içeren, sıfat ve zarf yüklü cümlelerle yer yer okuyucuya hitap eder.⁸

Renk sembolizmi de yapılan bu romanda kötülüğün iki rengi kırmızı ve siyah pullarla bezeli bir yılan, tam Zeynep'e saldıracakken Yunus bey tarafından öldürülür. Aklını yitiren muhtarın turladığı sokağın adı, “Ermış Adam Sokağı”dır. Romandaki olayların cereyan ettiği bu sokağın iki tarafına da normal bir insanın boyunu aşacak yükseklikte kalın duvarlar çekilmiştir. (İ: 26, 27)

Çayevi ve Tren İstasyonu: İslami duyarlılıkla kaleme alınmış öykü ve romanlarda en çok tercih edilen mekânlardan ikisi, çayevleri ve tren istasyonlarıdır. *İntizar*'da da muhtar Yunus, insanın hem kendisini hem de dostlarını dinlemesine olanak tanıyan bir çayevine uğrar. Sözcüklerin anlam zenginliğine ve sembolik değerlerine

⁵ “... karanlık ve makûs bir dış âlem! İzansızlıktan başka sebebi yok bunların.” (İ: 85), “Onunla ilgili tahattür, tahassürümü daha da şiddetlendiriyor.” (İ: 89)

⁶ “Ne bedbin ne de umutların sultası altında utkunun kanatlarına tutunmuş mağrur bir yansıma, sadece ufuksuz bir temayül çekiyor onu.” (İ: 32)

⁷ “Oysa düğünden hemen sonra anlaşmıştı vehbinin kerrakesi...” (İ: 45)

⁸ “[Emre'de] Ayşe'nin yanına gelmesiyle kabaran asude bir duygusal deniz! Gerçek manada çaresizliğin ne olduğunu yavaş yavaş öğreniyor şimdi.” (İ: 90)

önem veren yazarın çayevi için seçtiği isim Ömür Çayevi'dir. (İ: 33) Karşısında Ayşe'yi tekrar bulan Emre için de tren istasyonu, bir kaçış mekânı olur. Emre, daha sonra tren istasyonunun yakınında bir kahvehaneye sığırır. (İ: 91)

Hidayet: Emre, üniversite yıllarında tanıştığı boyacı Mikail sayesinde İslami bir düşünceye, kendi iç sesindeki tabirle "kimlik değişimine" uğrar. Değişen, Emre, eşi Lale ile olan kavgalarını asgariye indirir; "öldükten sonra, yeryüzündeki günahlardan hesaba çekileceğine şüphesiz bir şekilde inanmaya başladığından beri, kendisini kırarak hareketlerden kaçırır. Öte yandan oğulları Mikail'i en iyi şekilde yetiştirmeyi düşünür. Dünya görüşünde yenilik yaşayan Emre'ye göre hidayete ermek, Allah'ın ona bir öz nasip etmesi; insanın erdemini, cevherin ve huzurun ta kendisine dönüşmesidir. Aksi durum ise geçmişten ve gelecekte mahrum olmak, beyhude yaşamak, erdemini intiharı, cevherin ve huzurun kaybı demektir. Hidayet hâli, içinde her türlü pisliğin barındığı bir iğrenç bataklığın kuruması ve onun yerinde bir bağ yükselmesidir. Yine Emre'ye göre yaptığı bütün kötülükler kendisinden, iyilikler ise Allah'tandır. Tekdüzeliği kırmak ve öğreticilik adına da anlatıcı, "hidayet" kavramı yerine "özgün bakış açısı" kavramını kullanırken Ayşe, hidayet yerine "Allah'ın insanın içini yenilemesi" tabirini seçer. (İ: 39-64, 91, 133)

Nefsin Mertebeleri: Cüzi iradeli, zayıf yaradılışlı, hatta aciz olduğunun ayırımına varan Emre, sonuçta kendini tanımış olur; içindeki benlerden/seslerden kötü olanına "Pirana" adını verir. Pirana, onu boşluğa iten yandır. Rabb'in yasaklarını çiğnetendir. Masum ve güzel görünse de sevimli sevimli yaklaşıp da öldürmesi gereken bir yandır. Pirana nefstir. Burada tasavvufi nefis mertebelerinden olan nefis-i emmare sınırlarında dolaşan Emre, bir süre sonra nefis-i levvamaya terfi eder.⁹ Ve Nefs, Emre'ye "Beni öylesine seviyor ve itaat ediyorsun ki o söylediğini asla başaramazsın!" cevabını verir. Emre, kendisi olabilmek, pıranayı öldürebilmek için babasının milyonluk küçük bağını bir kaçış yeri, sığınak olarak görür. Anlatıcı, nefsinin arzularına uyan Yunus beyin kötülüğü emreden iç sesini de "nova" olarak niteler.

Nefs-i levvame hâl ve mertebesindeki Emre, tıpkı Yunus Emre menkıbelerindeki Molla Kasım gibi özünü yargılar. Hadiseleri, içinde, enine boyuna tartışarak bir sonuca ulaşır. Babasına boyun eğip bir başkasını seven Lale ile evlenmekle en büyük suçu işlediğini itiraf eder. Ondaki hususiyetlere ulaşmak ve sahip olmak iştiağıyla yaklaştığı Ayşe'deki "kesin ebediyet inancı" da Emre'yi bilir. Bir süre sonra kaçmaya niyetlenen Emre, tayin ister. Başörtüsü yasağı dolayısıyla Ayşe de soruşturma geçirir. Ayrılığın üçüncü ayında Emre ölüm, kıyamet ve ahiret konularını içeren bir kitap okur. Nefis muhasebesini günlüklerine kaydeder. Emre'nin olayları izahta ilginç bir mantık silsilesi kullanır. Emre'ye göre Ayşe de başlangıçta, güzelliğini sergilemekle, bir mıknaatı gibi kendisini çekmiş ve bu itibarla ona bakan kendisiyle günahlarını paylaşmıştır.

Nefsin mertebeleri arasında üçüncü sırada gösterilen nefis-i mutmainneyi de tecrübe eden Emre'ye, Ayşe'ye karşı hissettikleri ve düşündükleri hususunda içindeki iyi ses/yankı, "Hayır" diye itiraz eder ve onu uyarır: "Sen artık şehvetin amaç olmayacağını farkına varmış ve hayvani yönünü aşmış birisin!"

Santralden Ayşe'nin kaldığı evin telefon numarasını öğrenen mesai arkadaşı Emre, evlerini arar. Müdür muavinliğine de atanan Emre, hatıra defterine Ayşe için şiirler yazar, onu hayal etmeye çalışır. Emre, Ayşe için "intizar" adında şimdiye kadar başka hiçbir şairin başaramadığı derecede bir akrostiş şiir yazmayı hayal eder. (İ: 58, 59, 83, 99, 124, 155, 199, 212, 218)

Ümmet: Anlatıcının "çekilmeyen gururlarıyla ünlü matematik öğretmeni" olarak tanıttığı Memduh, romanda karşı tezi savunulardandır. Yazar, Memduh'la "ümmet" kavramı konusunda tartışan diğer edebiyat öğretmenine, "tabii bir çizgide ölesiye mütevazî" şahsa, Mehmet Hasır adını uygun görmüştür. Karşı tezin savunucusu, milyarlarca insanı barındıran yeryüzünde, bugün artık değişik ırk ve kültürlere sahip insanları bir ümmet hayali etrafında birleştirmenin, hele hele böyle bir birlikteliği teorik safhadan uygulama safhasına geçirmenin imkânsız olduğunu; bunun gerçekleşeceğini iddia etmek için de rüya görmek lazım geldiğini ileri sürer. (İ: 69)

⁹ "Yine de ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis, rabbimin acıyıp koruması dışında, daima kötülüğü emreder; şüphesiz rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir." (Yusuf suresi 53. ayet.)
"Sandıkları gibi değil, kıyamet gününe yemin ederim! Öyle değil, kendini kınayan nefse yemin ederim!" (Kıyamet suresi 1 ve 2. ayetler.)

Cevap olarak Mehmet Hasır ve ona destek çıkan Abdullah Temsil, ümmet anlayışının insanları “aynı ırk, kültür ve vatan altında bir araya getirmeyi” amaçlamadığını; ümmet kavramının başka hiçbir inanışta görülmeyecek bir erdemi olduğunu; Müslümanlığı takdir noktasına ulaştıran, taklit noktasından kurtulan Müslümanların dünyasının en güzel insanına bağlı olduğunu, dünyanın en harika kitabını izlediğini, yeryüzünde Allah’ın temsilcisi olarak yaşadığını” vurgular. Müslümanlar arasındaki eksikliğin, dini uygulama alanına yanlış aktaranlarda olduğunu; Müslümanlar arasındaki çatışmaların temelinde Hz. Peygamber’i asli manada anlamamanın yattığını belirtir. Hz. Peygamber’i ve *Kur’an*’ı anlayan ve özümleyen müminlerin diğer müminlere karşı merhametli, kafirlere karşı ise şiddetli davranması¹⁰ gerektiğinin bilincinde olduğunu ve bunun iç çatışmayı önleyeceğini söyler. (İ: 67-71)

İslami düşünce karşıtı tezin savunucularının bu eserde dikkat çeken özellikleri akla vurgu yapmaları ve alaycılıklarıdır. Tebliğ vazifesini yerine getiren öğretmenlerden Abdullah Temsil, Müslüman guruplar arasındaki ihtilafların sona ermesi için, her bir gurubun İslam dinini Hacerü’l-esved gibi görmesi ve Hz. Peygamber’in sünnetini Hz. Peygamber’in hırkası gibi algılaması gerektiğini söyler.

Tebliğde bir metot önerisi olarak, bu konuşmaları izleyen Emre ise “yanlışlıklarını kemikleştirmiş inatçılarla” tartışmak yerine “Söylediklerini can kulak dinleyip yüreğinin bir yerlerine kazımaya hazır” insanlara değer vermeyi, onlara yönelmeyi önerir. (İ: 74) Bu yöntemle, Abese suresi 1-10. ayetlere¹¹ ve Hz. Peygamber ile sahabeden Abdullah bin ümmü Mektûm arasında geçen olaya gönderme niteliğindedir.

Ölüm: Genellikle, İslami duyarlılıklı metinlerde, ömrün hızla geçip gitmesi veya ölüm bağlamında hatırlatılan vakit, ikindedir. *İntizar*’da da Dövdürttüğü Şarapçıyı hastanede ziyaret eden Yunus beyin dönüş vaktinde “Camilerden ikindi ezanları okunmaktadır.” (İ: 51) Emre, tasavvufi bir öğreti olan “Ölmeden önce ölüm...” düşüncesini de kendisine, Mikail ustadan emanet kalmış bir “hâl” olarak niteler. (İ: 86)

Akıllık ve Delilik: Romanda fikir çatışmalarına, düşünceyi geliştirmeye ve sonuçta hakikate ulaştırma adına kişi kadrosunun önemli bir kısmı öğretmenlerden seçilmiştir. Felsefe öğretmenin adı, Platon’u çağrıştıran Cengiz Polathan’dır. Romanın başında, insanların başlarının kendileriyle dertte olduğu deliler üzerine bir konuşma başlatan Polathan’a göre deliler olmasa insanlar hayatı daha rahat yaşayacaktır. Polathan’ın yakınması, “Aklını kullanabilen, düşünebilen, kendisini aşarak evrensel problemlerle ilgilenen insanların” azgınlığındandır.

Polathan’a göre akıl, neşter misali bir silah gibi kullanılabilir de suçlanmaması gereken bir vasıta. Polathan, aklın kötüye kullanılması durumunda da asıl suçlu olarak “Yetişme tarzı, çevre, kültürel olgunluk... Ve bütün bunları sorgulamakta birinci derecede role sahip aile ve idari düzen”i gösterir. Polathan’ın burada dikkat çektiği alanlar, İslam dininin de müdahil olmayı hedeflediği alanlardır. Polathan, sözlerinin devamında yanlışların peşine takılıp giden “ruh”u da “suçların suçlusu” olarak ilan eder. İnsanları üç kategoriye ayıran Polathan’a göre toplum “sıradan düşünenler (halk yığılları), bilinçli düşünenler (bilimsel gerçekliğin peşindekiler) ve bilinçli ve derin düşünenler (filozoflar varlığı ve fizik ötesini düşünenler)den oluşmaktadır.

Abdullah beye göre ise “akıl”, Allah tarafından insana iyiyi kötüden ayırt edebilmesi için verilmiştir, yani bir açıdan insanın kendi mülkü değildir. Ham akıl, mutluluk için de tek başına yeterli değildir. İnsan, akıldan “öte ve üstün” bir şeye yani İlahi kurallara ihtiyaç duyar. Ham akıl, çoğu kez kendisine muhalefet eden nefse mağlup olur. İlahi kuralların muhatabı olan ruh ise dost bir sestir. İnsanoğlu, akıl kavramına kaldıracabileceğinden fazla bir yük, anlam ve işlev yüklemiştir.

Polathan’a göre deliler de şanslarını yitirmiş insanlardır. Delilerin kaderi, evreni ve evrenin sıralarını anlayamamaktır. Polathan’ın tıbben deli olarak nitelenenlerle açıkça söylemese de inançlarının peşinden gidenleri

¹⁰ Buradaki ifadeler, Fetih suresi 29. ayete göndermedir.

¹¹ “Suratını astı, yüzünü çevirdi. Çünkü ona gözü görmeyen biri gelmişti. Sen nereden bileceksin, belki o arınacaktı. Yahut o öğüt alacak da öğüt kendisine fayda verecekti. Sen ise kendini her şeye yeterli görenle ilgileniyorsun. Onun arınmamasından sen sorumlu değilsin! Ama gönlünde Allah korkusu taşıyarak koşup sana gelenle ilgilenmiyorsun!” (Abese suresi 1-8)

kasteder. Bu durumdan rahatsız olan din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenini Abdullah Temsil, asıl akılsızların, ölümden ders çıkarmayanlar, akla, ihtirasa, şöhrete ben ve açılımlarına köle yapanlar, peşine taktığı kalabalıkları cennet sandığı bir uçuruma çekip götüren politikacılar ve kendisini, servetini bir kadehin dumanlı esrarında kaybedenler, zamanı son saniyesine kadar yaşanması gereken bir fantezi olarak algılayanlar olduğunu söyler.

Yine Abdullah beye göre asıl deliler, aklın akıllıca yaşamaya yetmediğinin farkında olmayanlardır. Yüz kızartıcı suçlar işleyenlerdir. İnsanların yurtlarını işgal edenlerdir. Zulüm yapanlardır. Dünyayı teknoloji cehennemine çevirip gökleri kirletenlerdir. Gerçek ve azgın deliler, insanların haklarını birer sakirga gibi emen parazitlerdir. (İ: 12-20)

İLAHİ AŞK

İntizar'da tasavvufi literatürle söylenecek olursa mecazi/maddi aşk, aklın cephesinde yer alır; akılla özdeş görülür. Anlatıcı, yüceltmek istediği manevi aşkın karşısındaki maddi aşkı değersizleştirmek için de ailelerinin istekleri sonucu evlenen Emre ve Lale arasındaki yakınlaşmayı “hayvanca yakınlaşmalar” olarak niteler. Bu romanda İlahi aşk düşüncesi ise her fırsatta yüceltilir. Anlatıcı, roman boyunca, kadın-erkek arasında vuku bulacak ve “temiz bir sevgi” olarak nitelenebilecek bir aşk, “Nefsi ve bedeni bütün arzularından uzak” bir yakınlık hâli sunmaya çalışır. İçin içine bedeni karıştıran ve dünyevi olarak adlandırılan aşkın karşısına, madde ötesine geçen bir “hakiki aşk” tasavvuru çıkarır. (İ: 10, 41)

Emre, Ayşe'ye vaktiyle, “Sen benim dönenbayımsın; bana kim olduğumu hatırlatan. Şems de Mevlânâ'ya kim olduğunu hatırlatmamış mıydı.” demiştir. Bu romanın kurgusunda aşkın işlevi, kişiye kim olduğunu göstermektir. Aşk, “kendini bilmek” yolunda bir talimdir. Emre'de aşkın neticesi, sevdiğinden, ona bu dünyada kavuşmaktan bile vazgeçebilmektir. Sevdiğinin cennete girmesini istemektir. Onun bu dünyada da İslami hassasiyete sahip birisiyle evlenmesi, huzurlu ve mutlu olması için dua edebilmektir. Ayşe'den ahirette, eğer kendisine seçme hakkı tanınırsa eş olarak kendisini tercih etmesini istemiş olan Emre için Ayşe, kaybettiği ideal bir sevgilidir. Emre, bir süre sonra, onun kalbinde açtığı oyuktan, onu her hatırlayışında hissettiği burukluktan da tat almaya başlar. (İ: 14, 40)

Emre için kendisini reddeden Ayşe “dünyanın en güzel ve ahlaklı kızı, ...bir eşi daha bulunamayan” birisidir.

Eriyip kanına karışmış, bedeninin her tarafını kaplamış bir inci tanesidir. İçsesinde “Kokunu ruhuma sundun, yüreğime yüreğinle dokundun...” diyen Emre, sevgiliye kavuşma ve ölüm -ruhu sahibine teslim etme- konularını da tasavvufi duyarlılıkla “ölümsüzlük çağına ulaşma”, “takdirin vuslata mührünü basması”, “ebedi düğünün gerçekleşmesi” olarak niteler.

Ayşe'ye hitaben yazdığı ilk ilan-ı aşk mektubunda “Bil, mutlaka bil, bu aşkın müşahhas hiçbir yanı bulunmadığını! Maddi planda herhangi bir beklenti içinde olmadığını!...” diyen Emre, aşkı, maddi/beşeri ve manevi/İlahi olarak ikiye ayırmış olur. (İ: 38, 39, 110)

Emre, duygularını tanıdıkça, Ayşe'ye kavuşma arzusunun, onda kendisine çeken güzelliklere aç olan ruhunu doyurmak ve onunla değer kazanmak olduğu; onun kaynağına “Asıl en güzel olana ve güzellik bağışlayana!...” biraz daha yaklaşabilmek için olduğu sonucuna varır. İkinci aşk mektubunda Ayşe'ye; onu kardeşlik duygusunun ötesinde düşünenin domuzluğun âlâsı olacağını; ona karşı hissettiği sevincin çok tuhaf olduğunu; onu karşısında bir inci tanesi gibi ilelebet seyretmek istediğini; onun ruhunu, yüreğini sevdiğini söyleyen iddialı âşık Emre, öte aleme sakladığı arzusunda bile hiçbir bedeni beklentisi olmadığını, maşûkündeki iç ve dış güzelliği aralıksız seyretmeyi istediğini söyler. (İ: 126, 127)

Emre, “Alafranga bir tarz içinde boğulmak üzere hayallerim. Metafizik çağrışımlara öylesine yabancı kaldım ki... Hastalıklar olmasa belki ölene değin özlemimi çekeceğim metafizik gerilmelerin.” derken de özellikle “metafizik gerilim” kavramıyla Sezai Karakoç ismini hatıra getirir. (İ: 83, 85)¹²

Emre, kendisini anormal hâle dönüştüren kalbindeki sevginin insanlarınkine benzemeyen bir çehresi olduğunu; Ayşe'nin “mücerredin inkişafı, ötenin zuhuru, sonsuzluğun mücella arkadaşı” olduğunu; sevgilisi sayesinde Hira Dağı'nı kuşanıp yeryüzünün karanlığını onunla deldiğini; Ayşe duygusunun göğsünde işleyen acımasız bir şirpençe” olduğunu söyler. Emre için aşkı, “duygusal yakınlık”tır. (İ: 183) Emre'yi çeken Ayşe'deki, başkalarının fark etmediği “mücerret cazibe”dir. İç sesinde “Oysa dünyevi hiçbir karşılık beklemezken ona böylesine nasıl bağlandım, bilmiyorum.” diyen Emre, İlahi aşkı örneklemeye çalışırken sanki aşkın mecazi ve hakiki ayrımını kabul etmediğini, yakıştırma sıfatları reddettiğini de tersinden ispatlamış olur. (İ: 147, 176, 177, 187)

“Seni kadınlığından ötürü sevmiyorum...”, “Rabb'imın sana verdiği güzellikler dışında kalan basit insani özellikler beni ilgilendirmiyor...” diyen Emre, kendi gerçek aşkının ispatı olarak da “Aşk hiçbir karşılık beklemeden sevebilmektir.” sözlerini sarf eder. Emre için Ayşe'ye âşık olmak yüreğine ebediyet arzusunun çekirdeğinin düşmesidir. Bu düşüncenin bir adım ötesi de Ayşe'nin maddi varlığını veya işlevini sorgulamaktır:

“Yoksa mevcut değil miydin? (...) Ebediyete yönelik sevgi ve hasrete susamış kalbim, aslında mevcut olmayan seni, bu kuru ısırğan dalında hissedip de aşka mı geldi?” (İ: 183-186)

Emre, bir süre sonra, kendisinden kaçan Ayşe için içsesinde “Ah Ayşe... Mevlânâ, Şems'i nasıl sevdiyse ben de seni öyle sevdim” diyecektir. (İ: 196)

Günlüklerinde “Ayşe benden birkaç mektubunu bile esirgerken onu ve beni Yaratan¹³, hiçbir şey esirgemedi. (...)” diyen Emre, asıl maşukun Allah olması gerektiğini de bize gösterir.¹⁴ İlahi aşkın sırrına vakıf olan Emre, Ayşe'den zoraki da olsa vaz geçince; Allah'ı görmemesine ve Ayşe'yi görmesine rağmen Allah'ı, Ayşe'yi hissettiğinden daha fazla hissettiğini söyler. (İ: 208) Tasavvuf öğretilerini tebliğe memur olan Emre, Ayşe'yi “Bir geçiş memuresi...” ilan eder; “sevenleri hep memnun edenin, hiçbir şey almayan ve sadece bağışlayanın kim olduğunu!” hatırlatır. Yine Emre'ye göre insan kendisinden kopup geldiği için, ebedi olana bağlanma içgüdüğü taşır.

Emre, nisan tarihli günlükte de “Sende seni sevdiğimi sanyordum oysa sende O'nu sevmiştim.” kaydını düşer. Ardından, sevgileri tertemiz olsa da yaptıklarının yanlış ve haram olduğunu itiraf eder:

“Hiç kimsenin bulunmadığı bir yerde, kısa süreli de olsa baş başa kalmamalı ve üçüncü kişinin Şeytan olabileceğini düşünmeliydik.”¹⁵ (İ: 209)

Beşeri/mecazi ve ilahi/hakiki aşkı ayırmada kararlı olan Emre, “Bir erkek, dünyanın hangi kadını veya kızını severse sevsin, ona nerede kavuşursa kavuşsun, vuslatla birlikte her şey bitecektir. Lakin ben, her şeyin kendisiyle başlayacağı bir vuslat arıyorum.” diyen Emre'ye göre Ayşe'ye tutulmakla aslında o, aşkı israf etmiştir. Hakikatte kadın sevgisi değerli bir anahtardır. Sevgilerin en güzeline açılan kapıyı aralayacak bir anahtardır.” (İ: 209, 210)

Roman merkezi kişilerinden Ayşe de duygularını “tertemiz sevgi” ve “Rabb'inin kendine layık gördüğü çile” olarak niteler. Buna katlanacağını, asla şikayetçi olmayacağını söyler. İlahi aşkın ne olduğunu bize mektubunda göstermeye çalışır:

¹² İlahi aşk yerine de Emre, Ayşe'ye karşı hissettiklerinden hareketle “Bu sevgi sadece metafizik bir sevgidir. Metafizik bir sevgi olarak da kalacaktır.” diyecektir. (İ: 108)

¹³ Roman yazarı, imlada, bazı kavramların baş harflerini büyük yazmakla da tebliğ vazifesinde bulunurken kimi roman kişileri ve kurgusal anlatıcıyla arasındaki mesafeyi ortadan kaldırır.

¹⁴ “Ben Ayşe'yi sevdiğim o benden uzaklaştı. Oysa Rabbim, kendisine yaklaşımdan daha hızla yaklaşır ona, kendisini sevenden daha fazla sever onu.” (İ: 207)

¹⁵ Bu sözler Buhari, Müslim tarafından da rivayet edilen “Sakın bir erkek, yanında mahremi olmadıkça yabancı bir kadınla yalnız kalmamalı.” hadisine göndermedir.

“İnanıyorum ki ölümsüzlük şerbetini ağır ağır yudumluyoruz. Ebedî hayatta edebî bir mutluluk bizi bekliyor; işte bu o güzel, saf, temiz sevgimizin, ölümsüzlüğümüzün ta kendisi değil midir?” (İ: 140)

Yazar, sonuçta maddi-manevi karışmış bir aşkın imkansız bir çeşidini iki dindarlık yolcusu edebiyat öğretmenine yaşatır. Aşkın kadın tarafını bu dünyada din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni Abdullah Temsil'e uygun görür. Hayırlı da olsa bu dünyevi izdivacın en önemli sağlayıcısı ve aracısı da madden ve manen yanan çaresiz âşik Emre olur.

SONUÇ

Yazar Nurullah Genç, *İntizar* adlı romanında tasavvufta bir karşılaştırma konusu olan “akıl ve aşk” unsurlarını kurgunun merkezine almıştır. Roman kişilerin bir kısmı, bilgi birikimine dayanarak din, ruh, akıl gibi kavramları tartışınlar diye özellikle öğretmen sınıfından seçilmiştir. Siyasal ve idari düzenin çarklarına ışık tutabilmek için de en küçük temsilci olarak bir muhtar kadroya dahil edilmiştir. Romanda yer verilen “Ayşe”, “Abdullah”, “Meryem Münire” gibi isimler İslam tarihine; “Emre”, “Yunus” gibi isimler ise dini-tasavvufi edebiyata göndermeler niteliğindedir. Kişiler, dil, semboller ve kavramlar aracılığıyla tebliğde bulunan bu romandaki belli başlı tebliğ unsurları *Kur'an*, hadis, siyer; ahlak, akıl, ibadet, hidayet, ahiret ve ümmet bilincidir.

İntizar'ın 2014 baskısının kapağında roman adının üstünde yer alan “bazen aşk gerçekten imkânsız olabilir...” ibaresiyle, eserin konusunun “aşk acısı” olduğu sezdirilir. Bu romanın kurgusunda aşka imkân tanınmaması, tasavvufi edebiyattaki “ilahi aşk-mecazi aşk” ayırımından kaynaklanmaktadır.

İslami duyarlıklılı tahkiyeli bir anlatı olarak *İntizar*'da ikinci aşamada erkek karakter Emre, tebliğ eden; kadın karakter Lale ise tebliğ edilen, doğru yola, ideal yaşantıya çağrılan rolündedir. Emre, eski berduş hayatını terk edip dönüştükten sonra eşi Lale'ye de sık sık “doğruluktan, edebî hayattan, yeryüzünde Allah için verilmesi gereken mücadeleden, kendilerine düşen görevlerden” söz eder.

Romanda, maddi hırsları ve tensel hazlarının peşinde koşan muhtar Yunus, oğlu Emre'nin ölmesine sebep olur ve aklını yitirir. Tertemiz, ilahi bir aşkı arzulayan fakat bu duygusunu kavuşulması imkânsız gibi görünen birisine yönelten Emre, ateşler içinde can verir. Teknik manada okur merkezli eleştiri açısından bakıldığında, roman anlatıcısının bakış açısı ve mesafesi hususunda yer yer yanlı bir hakem tutumu sergilendiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmani*, (Hzl. Recep Toparlı), TDK Yayınları, Ankara, 2000.
Alper, Nuray, “Mânâyı Kelâma Hapseden Şair” *Edebiyat Bülteni Nurullah Genç Özel Sayısı*, Çorum, 2008.
Genç, Nurullah, *İntizar*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014.
Görkaş, İrfan, “Nurullah Genç'in Aşk Şiirlerindeki Aşkına Dair”, *Edebiyat Bülteni Nurullah Genç Özel Sayısı*, Çorum, 2008.
İz, Mahir, *Tasavvuf*, Rahle Yayınları, İstanbul, 1969.
Kur'an Meali, <https://kuran.diyaret.gov.tr/>
Lings, Martin, *Tasavvuf Nedir*, Akabe Yayınları, İstanbul, 1986.
Oğul, Emin, *Nurullah Genç'in Şiir Dünyası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, 2019.
Özçelik, Mustafa, “Nurullah Genç'in Şiiri”, *Edebiyat Bülteni Nurullah Genç Özel Sayısı*, Çorum, 2008.
Subaşı, Muhsin İlyas, “Paranın Üzerinde Oturan Derviş”, *Edebiyat Bülteni Nurullah Genç Özel Sayısı*, Çorum, 2008.
Turan, Adem, “Şiirin Münzevi Atlısı”, *Edebiyat Bülteni Nurullah Genç Özel Sayısı*, Çorum, 2008.
Yıldırım, Halit, “Nurullah Genç'in Şiir Anlayışı”, *Edebiyat Bülteni Nurullah Genç Özel Sayısı*, Çorum, 2008.